

Wie schrijft, die blijft

Rita Rymenans & Gino Leroy

*Ik geniet van schrijven.
Ik schrijf liever niet.*

Wie leerlingen technisch correct wil leren schrijven, streeft puur cognitieve doelstellingen na. Schrijfonderwijs kan echter pas ten volle renderen als het eveneens aandacht schenkt aan het affectieve. Het is belangrijk dat leerlingen hun schrijfangst overwinnen en plezier krijgen in de schrijfdaad. Zo'n positieve ingesteldheid komt wellicht ook hun schrijfprodukten ten goede.

Om iets te weten te komen over de taalattitude van zesdejaars secundair onderwijs hebben we 334 leerlingen¹ uit heel Vlaanderen een vragenlijst laten invullen. Onder de titel *Vergeet niet te lezen!* hebben we in VONK 20/4 (maart 1991) al iets verteld over hun leesgewoontes. In dit artikel willen we het hebben over hun schrijfattitude, en dan gaat het om de tijd die ze aan schrijven besteden, de inschatting van hun taalcorrectheid, het belang dat ze hechten aan schrijven, naar welke tekstsoorten hun voorkeur uitgaat, en hoe ze schrijven beleven.

Tijdsbesteding

Als ze een namiddag helemaal vrij zijn, neemt twee vijfde van de leerlingen (41%) wel eens de pen ter hand om wat te schrijven (een dagboek, een brief, een verhaal,...). Het gaat daarbij uitsluitend om iets wat ze uit eigen vrije wil op papier zetten en wat geen verband houdt met hun (huis)werk voor de school.

Door de band genomen schrijven leerlingen in hun vrije tijd weinig voor hun plezier. De helft (50%) doet het nooit of hoogstens een

paar keer per jaar. Een vierde (25%) schrijft elke maand iets voor zijn plezier en een vijfde (20%) elke week. Een kleine 5% doet dat ongeveer elke dag.

Frappant is dat minder jongens dan meisjes in hun vrije tijd schrijven. Drie vijfde van de jongens (59%) tegenover twee vijfde van de meisjes (44%) schrijft nooit of hoogstens een paar keer per jaar iets voor zijn plezier.

Taalcorrectheid

Wat de inschatting van hun taalcorrectheid betreft, vindt ongeveer twee derde van de leerlingen (64%) dat ze middelmatig tot veel spellingfouten maken als ze iets schrijven. Iets minder leerlingen (56%) maken naar eigen zeggen middelmatig tot veel andere taalfouten. Vooral tussen de leerlingen uit de drie afdelingen is er een verschil in inschatting: een zesde van de BSO-ers (16%) denkt vaak spellingfouten te maken, tegenover slechts een zestiende van de ASO-ers en de TSO-ers (6%).

Drie vijfde van de leerlingen (60%) (meer meisjes dan jongens) kijkt zijn schrijftaak meestal wel na om de taalfouten er zoveel mogelijk uit te halen.

Belang

Een kleine minderheid van de leerlingen (7%) vindt dat ze veel schrijven in hun vrije tijd; de meerderheid (61%) vindt van niet. Er zijn meer jongens dan meisjes die van zichzelf vinden dat ze niet veel schrijven: driekwart (75%) tegenover de helft (50%).

Ondanks het feit dat ze niet veel schrijven, is de overgrote meerderheid van de leerlingen (81%) ervan overtuigd dat het belangrijk is om je mening of ideeën goed onder woorden te kunnen brengen op papier. In de drie afdelingen denkt men er enigszins anders over: 89% van de ASO-ers tegenover 76% van de TSO-ers en 71% van de BSO-ers vinden schrijven belangrijk.

Drie vijfde van de leerlingen (62%) vindt het altijd of meestal wel leuk om zijn ideeën op te schrijven; slechts een kleine minderheid (5%) vindt het nooit leuk.

Twee vijfde van de leerlingen (42%) zegt van zichzelf dat hij/zij meestal wel goed kan schrijven. Toch vindt 45% schrijven meestal wel moeilijk. Ongeveer de helft van de ASO- en TSO-leerlingen (49% resp. 48%) tegenover slechts een klein derde (29%) van de BSO-ers is die mening toegedaan.

Schrijfvoorkeur

Via vragen naar wat leerlingen de afgelopen maand geschreven hebben en wat ze leuk vinden om te schrijven, hebben we hun schrijfvoorkeur proberen te achterhalen. De tekstsoorten die het grootste aantal leerlingen, ongeacht hun sekse of de afdeling waarin ze zitten, de afgelopen maand met plezier hebben geschreven, zijn:

- een briefje met een boodschap of bericht voor huisgenoten;
- een brief aan familie of vrienden;
- rijmpjes;
- een gedicht.

We stellen vast dat de schrijfvoorkeuren van meer jongens uitgaan naar de zakelijke, informatieve tekstsoorten (zoals een stukje voor het mededelingenblad van de vereniging of club) en dat meer meisjes liever het informele, diverterende of expressieve genre beoefenen (zoals rijmpjes, een brief aan familie of vrienden, een prentbriefkaart tijdens de vakantie). Bovendien houden meer meisjes een dagboek bij. Ook in het vragenlijstgedeelte over lezen hebben we dit verschil in voorkeur tussen de twee seksen vastgesteld.

De antwoorden van de leerlingen uit de drie afdelingen verschillen niet zo sterk van elkaar. Wel zijn er opvallend meer ASO-ers dan TSO-ers en BSO-ers (ongeveer 24% tegenover 14%) die het leuk vinden om een stukje voor een school- of muurkrant te schrijven, een stukje voor het mededelingenblad van hun vereniging of club, of een stukje voor een tijdschrift of krant.

Beleving van schrijven

Tot slot hebben we bij de leerlingen naar hun beleving van het schrijven gepeild. Hiervoor zijn drie aspecten van belang: de angst voor het niet kunnen schrijven, de angst om beoordeeld te worden en het plezier in schrijven. Per aspect bevat de vragenlijst een aantal uitspraken waarvan de leerling op een 5-puntsschaal moet aangeven in hoeverre de in de uitspraak vervatte gevoelens van toepassing zijn op hemzelf (Rijlaarsdam 1986). De beleving wordt positiever naarmate de leerling meer plezier in het schrijven ervaart, minder bang is om bij het schrijven beoordeeld te worden en meer vertrouwen heeft in zijn eigen schrijfvermogens.

Per deelaspect hebben we grote aantallen leerlingen gevonden met een eerder negatieve attitude.

Twee vijfde van de leerlingen (40%) voelt een zekere angst om bij het schrijven van een opstel of verhandeling te falen. Voor 7% is die faalangst zelfs heel uitgesproken. Aan de andere kant van de schaal vinden we een vijfde van de leerlingen (19%) voor wie er van faalangst nauwelijks of geen sprake is. Meisjes hebben door de band genomen iets meer angst dan jongens; het verschil is evenwel niet groot.

Een kleine helft van de leerlingen (46%) lijdt aan een of andere vorm van beoordelingsangst. Een tiende van hen (10%) reageert zelfs uitgesproken negatief, terwijl een ander tiende (10%) absoluut geen moeite heeft met beoordeeld worden.

Meer dan de helft van de leerlingen (55%) beleeft weinig of geen plezier aan schrijven; een klein vijfde (18%) staat er zelfs uitgesproken negatief tegenover. Er zijn minder leerlingen (15%) die schrijven als zeer positief ervaren. Alles wijst erop dat jongens minder plezier beleven aan schrijven dan meisjes.

VLAANDEREN - NEDERLAND

Dezelfde vragenlijst over de beleving van het schrijven is eveneens ingevuld door een kleine 1500 Nederlandse leerlingen uit het derde jaar voortgezet onderwijs (Kuhlemeier & Van den Bergh 1989). Ook bij hen is nagegaan in hoeverre ze het schrijven in de lessen Nederlands als positief dan wel als negatief ervaren.

Het is opmerkelijk dat in beide onderzoeken grote aantallen leerlingen een eerder negatieve ingesteldheid blijken te hebben. Voor faalangst zijn dat 40% (Vlaanderen) en 28% (Nederland); voor beoordelingsangst 46% (Vlaanderen) en 57% (Nederland); en voor het ontbreken van schrijfplezier 55% (Vlaanderen) en 66% (Nederland).

Een meer nauwkeurige analyse van de scoreverdeling brengt aan het licht dat extreme schrijfangst in Nederland slechts inciden-

teel voorkomt, namelijk bij 2% van de leerlingen tegenover bij 7% in Vlaanderen. De angst om beoordeeld te worden is dan weer groter in Nederland dan in Vlaanderen. In Vlaanderen zijn er twee maal zoveel leerlingen (10% tegenover 5%) die weinig of geen beoordelingsangst ervaren. Het gemiddeld aantal extreem negatieve scores is evenwel in beide landen hetzelfde: een tiende van de leerlingen (10%) ervaart zeer veel beoordelingsangst.

Ongeveer een vijfde van de Vlaamse en de Nederlandse leerlingen (18% resp. 20%) beleven zeer weinig plezier aan het schrijven van een opstel of verhandeling. Twee maal zoveel Vlaamse als Nederlandse leerlingen (15% resp. 7%) vinden er echter zeer veel plezier in.

Hoewel de verschillen niet enorm zijn, is de volgende conclusie aannemelijk: Vlaamse leerlingen ervaren meer faalangst, maar een geringere beoordelingsangst en beleven iets meer schrijfplezier dan Nederlandse leerlingen.

Toch moeten we bij de vergelijking Vlaanderen-Nederland enige voorzichtigheid in acht nemen. De Vlaamse leerlingen zijn zesdejaars secundair onderwijs, terwijl de Nederlandse leerlingen drie jaar jonger zijn en uit het derde jaar voortgezet onderwijs komen. We weten immers niet of, en zo ja in welke mate, het verschil in leeftijd of in schrijffervaring de attitudes heeft beïnvloed.

Rita Rymenans & Gino Leroy
UIA (Didactiek en Kritiek)
Universiteitsplein 1
2610 Wilrijk

Noten

1. De attitudevragenlijst is ingevuld door een steekproef van 334 leerlingen van het laatste jaar secundair onderwijs in het schooljaar '89-'90: 142 jongens (43%) en 192 meisjes (57%); 142 leerlingen uit het algemeen secundair (42%), 135 uit het technisch secundair (41%) en 57 uit het beroepssecundair onderwijs (17%).

Bibliografie

Kuhlemeier, Hans & Huub van den Bergh: **De Proefpeiling Nederlands: een onderzoek naar de haalbaarheid van peilingsonderzoek in het Voortgezet Onderwijs**. Arnhem: CITO, 1989 (Specialistisch Bulletin nr. 74 + bijlage).

Leroy, Gino; Rita Rymenans & Frans Daems: **Geletterdheid op achttien jaar. Peiling naar de lees- en schrijfvaardigheid bij het einde van het secundair onderwijs**. Deel 5: Attitudes tegenover lezen en schrijven. Wilrijk: UIA, 1991.

Rijlaarsdam, Gert: **Effecten van leerlingenrespons op aspecten van stelvaardigheid** (+ 2 bijlaggerapporten). Amsterdam: SCO, 1986 (SCO-rapport nr. 88).

Rymenans, Rita & Gino Leroy: Vergeet niet te lezen! In: **Vonk** 20/4 (maart 1991), p. 21-28.

T U S S E N D O O R

Amen en uit!

In het rapport **Geletterdheid op achttien jaar** wordt de schrijfvaardigheid van de Vlaamse achttienjarigen onder de loep genomen. Maar hoe is het eigenlijk gesteld met de schrijfvaardigheid van hun ouders? Hoe scoren zij op inhoud, stijl, structuur, taalcorrectheid en briefconventies?

[Handwritten signature]
12.03.92.

12.03.92.

geachte school,
Hier laat ik u weten dat het lang verwachte doctores-
briefje aankomt op school.
Zij is 18 jaar en dus niet langer meer schoolplichtig
om naar school te gaan. Zij gaat zich inschrijven in
de R.V.A om te kunnen werken.
Er is een misverstand op T.V. gekomen dat de 18-jarigen
mogen stoppen op de dag dat zij 18 jaar zijn
geworden. Hopelijk valt u ons niet meer lastig want
zij komt toch niet meer terug.
Iemand heeft hier zelfs het idee dat de school komen
proberen dat ze dat wel mag.

Vaala en basta.

[Handwritten signature]